

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

РУДНИЦЬКИЙ Сергій Владиславович

УДК 323.15:94 (477)

**СУСПІЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ПОЛЬСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ
У ПОЛІТИКО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ**

23.00.03 – політична культура та ідеологія

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора політичних наук

Київ–2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі політичних наук Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор політичних наук, професор
Горбатенко Володимир Павлович,
Інститут держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
заступник директора.

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, доцент
Денисюк Світлана Георгіївна,
Вінницький національний технічний університет,
професор кафедри суспільно-політичних наук;

доктор політичних наук,
старший науковий співробітник
Калакура Олег Ярославович,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України,
провідний науковий співробітник
відділу національних меншин;

доктор політичних наук,
старший науковий співробітник
Розумний Максим Миколайович,
Національний інститут стратегічних досліджень,
завідувач відділу політичних стратегій.

Захист відбудеться «2» жовтня 2014 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.12 Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «27» серпня 2014 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Я. Волянчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Система ціннісних пріоритетів вітчизняної політики, сучасні політико-культурні процеси значною мірою обумовлені існуючими міжнаціональними, в тому числі й польсько-українськими відносинами, роллю Польщі у розбудові української демократії, у процесі вибору Україною євроатлантичного вектору розвитку. Розгортання процесів польсько-української співпраці багато в чому залежить від розвитку національних меншин в обох країнах, зокрема й від ступеня реалізації суспільних інтересів і задоволення потреб польської етнічної групи у сучасній українській державі. Відтак, багатоаспектне вивчення суспільних інтересів польської національної меншини в Україні викликає закономірний науковий інтерес.

Актуальність дослідження, присвяченого суспільним інтересам української колонії, зростає й з огляду на те, що пропонована проблематика сприяє поглибленому розумінню ситуації щодо забезпечення інтересів інших національних меншин України, які за даними перепису населення України 2001 р. складають 22,2 % населення. Варто звернути увагу й на ту обставину, що питома вага представників національних меншин, які проживають в Україні, буде зростати, оскільки вже сьогодні спостерігається тенденція до збільшення кількості етнічних груп, у тому числі нових, що викликано активізацією міграційних процесів, підвищеною увагою сусідніх держав стосовно своїх діаспор.

Аналіз наукових праць, які розкривають особливості польської національної меншини сучасної України, дає підстави стверджувати, що у вітчизняній і закордонній (насамперед польській) науковій думці увага більшою мірою зосереджувалася на ситуації польської етнічної групи в Україні, на окремих аспектах задоволення її потреб, певною мірою – на суб'єктах, що здійснюють реалізацію її інтересів. У вітчизняній науці польську національну меншину в сучасній Україні найповніше представив у монографічному дослідженні О. Калакура. Фрагментарно проблематику поляків сучасної України також порушували Т. Єременко, Л. Мазепа. Полякам Буковини і Київщини присвячені розвідки В. Струтинського і Л. Томілович. Окремих аспектів існування польської етнічної групи в Україні стосувалися статті В. Ваховської і В. Гажамана. Деяка увага приділялась польським національно-культурним товариствам, зокрема такими авторами як Л. Костюк-Кульгавчик, С. Ставська, Г. Стронський. У контексті організації товариств національних меншин України на особливу увагу заслуговує монографія Л. Лойко. Предметом уваги українських науковців Ю. Білоусова, Н. Місяць і М. Староверової, Є. Сінкевич, Л. Слесаревої є сучасна польська освіта, ЗМІ польської громади, діяльність Римо-Католицької Церкви в Україні. Важливе теоретико-методологічне значення

для досліджуваної проблеми мають політологічні праці О. Бабкіної, М. Головатого, В. Горбатенка, С. Денисюк, В. Корнієнка, М. Остапенко, М. Розумного, які стосуються різних аспектів розвитку сучасного політико-культурного простору. Серед польських науковців становище польської меншини в Україні розглядали у своїх працях такі автори як І. Кабзінська, О. Красовська, М. Кшишиха. Демографічне становище української полонії описував П. Еберхардт. Проблеми навчання польської молоді зі Сходу в Польщі висвітлювали Р. Вишинський, М. Гловацька-Грайпер, Я. Малишко, К. Пісажевська. Громадським організаціям польської етнічної групи, польській освіті, культурним установам, Римо-Католицькій Церкві присвячені праці Е. Валевандера, Р. Дзвонковського, Р. Дзешинського, Я. Доліви, Я. Купчака, Ю. Лавриновича, А. Любоневич, В. Осадчого, К. Старонь. Дослідницька увага В. Врублевського, Т. Гонсовського, А. Мадери, В. Шимчук була зосереджена на сфері політики польської держави по відношенню до поляків на Сході, в тому числі й в Україні.

Попри значну кількість напрацювань щодо загального розвитку польської національної меншини, її становища, участі в етнопольських процесах, різних аспектів її функціонування, проблематика власне інтересів польської етнічної групи в політико-культурному просторі сучасної України досі в науковій літературі не розглядалася, що й спонукало автора до системного політологічного дослідження цієї важливої проблеми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами. Дисертаційне дослідження виконано в межах Тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, науковий напрям «Дослідження проблем гуманітарних наук», затверджений Вченою радою НПУ імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 23 грудня 2010 року). Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова (протокол № 7 від 28 лютого 2011 року).

Мета дисертаційного дослідження полягає у комплексному дослідженні суспільних інтересів польської національної меншини у політико-культурному просторі незалежної України. Мета дослідження визначила постановку і вирішення низки завдань:

- розглянути історію висвітлення суспільних інтересів польської національної меншини в Україні; з'ясувати теоретико-методологічне підґрунтя і понятійно-категоріальну основу досліджуваної проблеми;
- окреслити підстави для періодизації і прослідкувати основні етапи оформлення суспільних інтересів польської національної меншини у процесі формування політико-культурного простору незалежної України;
- обґрунтувати логіку політичного забезпечення реалізації суспільних інтересів польської етнічної групи в Україні;

- прослідкувати особливості реалізації суспільних інтересів польської громади державними і недержавними інститутами політичної системи України та іншими зацікавленими суб'єктами;
- встановити суспільні інтереси польської громади України, які репрезентуються у політико-культурному просторі Польщі та в системі польсько-українських відносин;
- з'ясувати динаміку розвитку і співвідношення соціальних, культурних, освітніх, наукових та інформаційно-комунікаційних інтересів поляків України;
- дослідити специфіку реалізації суспільних інтересів поляків України у контексті подолання фрагментарної політичної культури українського суспільства;
- проаналізувати механізми політико-культурного збалансування суспільних інтересів через інститути політичної системи;
- систематизувати досвід демократизації Польщі як чинник забезпечення суспільних інтересів польської національної меншини в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні інтереси як чинник формування політичної культури демократичного суспільства.

Предмет дослідження – суспільні інтереси польської національної меншини у політико-культурному просторі незалежної України: механізми збалансування та основні напрями реалізації.

Методологічна основа дослідження. У дисертації використано сукупність філософсько-світоглядних, загальнонаукових принципів і підходів та спеціальних наукових методів пізнання, що дозволило забезпечити обґрунтованість і достовірність наукових результатів. Дослідження суспільних інтересів польської національної меншини в сучасній Україні будувалось на принципах науковості, історизму, об'єктивності, цілісності, єдності теорії і практики, світоглядного плюралізму, соціального детермінізму, послідовності, конкретності, системності, цілісності, комплексності тощо. Філософсько-світоглядною основою дослідження є положення діалектики, на базі яких визначено взаємообумовленість суспільних потреб та інтересів польської національної меншини з особливостями політико-культурного розвитку незалежної України. Діалектичне осмислення проблеми дозволило розкрити предмет дослідження в його причинно-наслідковій зумовленості, визначити об'єктивні моменти у виникненні, розвитку і функціонуванні інтересу як суб'єктивного явища, прослідкувати взаємозв'язки групових цінностей та суспільних інтересів.

У роботі застосовано структурно-функціональний, історичний, системний, компаративний, синергетичний, аксіологічний, дескриптивний, статистичний методи. Застосування структурно-функціонального методу дозволило встановити суб'єктів реалізації суспільних інтересів польської етнічної групи, окреслити функції і механізми забезпечення інтересів, визначити взаємозв'язок між частинами механізму, встановити місце і роль

окремих інститутів політичної системи у механізмі забезпечення інтересів польської національної меншини України. Історичний метод забезпечив можливість аналізу змін у змістовному навантаженні базових категорій і понять, визначення етапів розвитку польської етнічної групи у незалежній Україні. Системний метод забезпечив розуміння досліджуваної проблеми в її цілісності, системних зв'язках і залежностях. Йдеться, зокрема, про умови та специфіку формування суспільних інтересів, цінностей і потреб. Компаративний метод дозволив порівняти досвід практичного втілення суспільно-політичних інтересів, більш виразно показати специфіку і проблеми забезпечення суспільних інтересів окремо взятої національної меншини. Використання синергетичного методу дало можливість виявити доцільність поєднання знань соціально-гуманітарних наук для проведення інтегрованого аналізу суспільних інтересів польської етнічної групи в Україні. Аксиологічний метод дозволив визначити ціннісні детермінанти досліджуваного явища в системі суспільних відносин. Дескриптивний метод визначив необхідність деталізації взаємовідносин у межах польської спільноти в Україні та у взаємодії останньої з українським суспільством і структурами державної влади. Статистичний метод було використано у процесі опрацювання матеріалів соціологічних опитувань, що проводилися різними науковими інституціями Польщі та України, українськими недержавними аналітичними центрами, такими як Український незалежний центр політичних досліджень, Фонд «Європа XXI», а також даних, що містяться у звітах органів законодавчої і виконавчої влади Республіки Польща щодо політики по відношенню до польської діаспори у світі, в тому числі – й в Україні, інформації органів державної влади і місцевого самоврядування України.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження визначається тим, що воно є першим у вітчизняній та зарубіжній науці комплексним аналізом становища, змісту, динаміки і демократичних механізмів реалізації суспільних інтересів польської національної меншини у політико-культурному просторі незалежної України. В рамках проведеного дослідження одержано наступні результати, що мають наукову новизну і виносяться на захист.

Уперше:

– на основі політологічного осмислення категорій «інтереси», «потреби», «цінності» розкрито особливості формування, місце, роль, суб'єктів артикуляції і специфіку забезпечення суспільних інтересів польської національної меншини у політико-культурному просторі незалежної України;

– встановлено роль та значення реалізації інтересів польської громади у розвитку незалежної української держави, як певної моделі репрезентації в ній інтересів інших національних меншин, розвитку плюралістичних форм самоврядного життя національних громад через органи державної влади, національно-культурні товариства, політичні партії, дорадчо-консультативні органи;

– здійснено систематизацію суспільних інтересів польської національної меншини в соціокультурному вимірі. На цій основі виокремлено: соціальні інтереси (збільшення і зміцнення авторитету досліджуваної етнічної групи); культурні інтереси (відновлення пам'яток польської культури, створення польських аматорських колективів та ін.); інтереси в освітній і науковій сфері (взаємодія вищих навчальних закладів та наукових установ, обмін студентами, викладачами і науковцями, реалізація спільних науково-освітніх проєктів тощо); інформаційно-комунікаційні інтереси (розвиток польських друкованих засобів масової інформації, радіо- та телепрограм, вільного доступу польської громади до ЗМІ України і Польщі).

– охарактеризовано суб'єктів демократичного забезпечення інтересів української полонії. До останніх віднесено державні та недержавні інститути Польщі і України як найважливіші складові формування цілісного механізму забезпечення зазначених інтересів. Розкрито специфічну роль у цьому процесі недержавних інститутів, зокрема таких, як структурні підрозділи Римо-Католицької Церкви, пункти вивчення польської мови, бібліотеки з книжками польською мовою та ін.

Дістали подальшого розвитку:

– осмислення категорії «інтерес», основу якого становить ефективне співвідношення інтересів і потреб, спрямоване на конкретні інститути, від яких залежить розподіл матеріальних і духовних благ і які відзначаються здатністю генерувати нові та оптимізувати наявні можливості;

– змістовне наповнення категорії «механізм» як інструменту необхідних змін у контексті визначення характеру і напрямів реалізації групових інтересів;

– положення про домінуюче місце політичних інтересів у системі суспільних інтересів загалом та польської етнічної групи зокрема.

Поглиблено:

– обґрунтування необхідності розмежування категорій «цінності» і «блага» для потреб опису інтересів групи, згідно з яким цінності розглядаються як духовні утворення, а «блага» як утилітарні потреби;

– підстави періодизації розвитку польської етнічної групи в сучасній українській державі з огляду на зміни у внутрішній політиці України, у розвитку польсько-українських відносин, в політиці Польщі по відношенню до польської діаспори на Сході, що дозволило виокремити чотири етапи в розвитку української полонії як специфічного угруповання: 1989-1991 рр., 1992-1996 рр., 1997-2004 рр. і 2005-2010/2011 рр.;

– розуміння змісту суспільних інтересів української полонії інститутами польської держави (контакти з етнічною батьківщиною, доступ до консульських установ, фінансова підтримка, представництво у політичній системі Республіки Польща та ін.);

– усвідомлення значення польсько-українських відносин для забезпечення інтересів польської національної меншини в Україні та демократизації політичної системи українського суспільства.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів визначається тим, що положення і висновки дисертації поглиблюють розуміння таких категорій як «інтерес», «потреба», «механізм», уточнюють співвідношення між цими категоріями та спорідненими поняттями, такими як «ідеологія», «цінність», «методи», «засоби» у контексті їх застосування для теоретичного осмислення та практичного забезпечення інтересів національних меншин. Здійснене дослідження формує теоретичні підстави для періодизації етапів розвитку національних меншин згідно їх становища, ситуації з реалізацією і задоволенням потреб, поглиблює розуміння взаємозв'язку їхніх суспільних і політичних інтересів, пропонує методологічний інструментарій для фіксації тенденцій розвитку національних груп у політико-культурному просторі України на середньострокову перспективу.

Положення і висновки дисертації можуть бути використані у процесі формування етнонаціональної політики державного і регіонального рівнів, у діяльності державних службовців, працівників органів місцевого самоврядування, активістів національно-культурних товариств України. Окремі аспекти дослідження доцільно залучати для підготовки базових і спеціальних курсів з політології та суміжних соціально-гуманітарних дисциплін.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження представлено у виступах автора на міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференціях, семінарах та конгресах: III Міжнародній полонійній конференції (Щецин, 2004 р.); всеукраїнській науковій конференції «Політична наука в Україні: стан і перспективи» (Львів, 2007 р.); IV Міжнародній науковій конференції «Польща та Україна на шляху демократичних перетворень: історія, сучасність, майбутнє» (Житомир, 2007 р.); VI Міжнародній науковій конференції «Ідея національної державності в українському і польському визвольних рухах новітньої доби (кін. XIX–XX ст.). Історія – історіографія – політологія» (Житомир, 2009 р.); II Міжнародній науково-теоретичній конференції «Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності» (Житомир, 2009 р.); X Міжнародному науковому конгресі «Державне управління та місцеве самоврядування» (Харків, 2010 р.); засіданні Східноєвропейської комісії Польської академії наук та мистецтв у Кракові (Краків, 2010 р.); Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читаннях «Проблеми відродження духовності в умовах глобальної кризи» (Ірпінь, 2010 р.); II Конгресі польських наукових товариств за кордоном (Краків, 2010 р.); II Міжнародному науковому семінару «Консерватизм як чинник модернізації у контексті розвитку України і Польщі» (Київ-Житомир-Затурці-Краків, 2010 р.); міждисциплінарній міжнародній науковій конференції «Польська інтелігенція зі Сходу: сучасність і перспективи» (Варшава, 2010 р.);

X Всеукраїнській науково-практичній конференції «Реформування соціально-економічної сфери України та напрямки його здійснення» (Житомир, 2011 р.); III Міжнародній науково-теоретичній конференції «Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності» (Житомир, 2011 р.); III Міжнародному науковому семінарі, присвяченому пам'яті В'ячеслава Липинського «Роль еліти у процесах політичної трансформації Польщі та України: історія і сучасність» (Житомир, 2011 р.); XXV Харківських політологічних читаннях «Політична наука в епоху суспільних перетворень» (Харків, 2012 р.); політологічних читаннях пам'яті професора Богдана Яроша (Луцьк, 2012 р.); всеукраїнській науковій конференції «Досягнення соціально-гуманітарних наук в сучасній Україні» (Дніпропетровськ, 2012 р.); міжвузівській науково-практичній конференції, присвяченій Дню науки (Житомир, 2012 р.); Придніпровських соціально-гуманітарних читаннях (Кіровоград, 2012 р.); міжнародній науковій конференції «Україна і Ватикан: до і після Другого Ватиканського собору» (Житомир, 2012 р.); міждисциплінарній міжнародній науковій конференції „Quo vadis młoda Polonio?” (Варшава, 2012 р.); IV Міжнародному науковому семінарі «Держава, народ і етнічність в сучасній Європі» (Луцьк, 2012 р.); міжнародному науковому семінарі «Консерватизм і геополітичні стратегії у Центральній і Східній Європі» (Київ-Житомир, 2013 р.); міжнародній науковій конференції “Modern Problems of Education and Science” (Будапешт, 2014 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Політологічні читання імені професора Богдана Яроша» (Луцьк, 2014 р.); міжнародній науковій конференції «Українське суспільство в стані революції: сьогодення і перспективи розвитку» (Варшава, 2014 р.). Положення і результати дослідження отримали практичне застосування у навчальному процесі: при написанні інтерактивного навчального посібника з політології, підготовленого автором одноосібно у 2011 р.; у викладанні навчальних дисциплін «Політологія» (з 2004 р.), «Публічна політика» і «Політичний маркетинг» (з 2013 р.); у роботі круглих столів з етнонаціональної політики для викладачів і студентів, що організовувалися і проводилися автором у Житомирському державному університеті імені Івана Франка в 2004-2010 рр. Окремі положення дисертаційного дослідження отримали практичне застосування в 2006-2010 рр. у виступах на круглих столах з проблем етнонаціональної і мовної політики, що проводилися у прес-центрі Житомирської обласної державної адміністрації для голів національно-культурних товариств, працівників органів місцевого самоврядування області, представників ЗМІ; на науково-практичних семінарах і круглих столах для голів польських громадських організацій Житомирщини; на засіданнях Громадської колегії при голові Житомирської обласної державної адміністрації в 2008-2010 рр. Отримані результати лягли в основу 23 статей у польськомовних ЗМІ України, таких як «Дзеннік кійовські», «Газета польська» (м. Житомир), україномовних виданнях національних меншин України, таких

як газета «Форум націй» (м. Київ), у виступах на радіо- і телепередачах Житомирської державної телерадіокомпанії.

Публікації. Основні положення дисертації відображено у 40 наукових працях, у тому числі: 1 одноосібній монографії (30,59 д. а.), 23 статтях у фахових виданнях з політичних наук (серед яких 5 статей у наукових виданнях інших держав), 13 статтях і тезах наукових конференцій, 3 публікаціях в інших наукових виданнях.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, п'яти розділів, поділених на вісімнадцять підрозділів, висновків та списку використаних джерел (718 найменувань). Загальний обсяг дисертації становить 452 сторінки друкованого тексту, основний зміст дисертації – 367 сторінок. Обсяг використаних джерел – 85 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **«Вступі»** обґрунтовується актуальність теми, характеризується ступінь її наукової розробленості, визначаються об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження, розкриваються теоретико-методологічні засади роботи, її новизна та основні положення, що виносяться на захист, висвітлюється теоретичне і практичне значення одержаних результатів, подаються відомості про апробацію, публікації та структуру дисертації.

У **першому розділі** – **«Теоретико-методологічні основи дослідження суспільних інтересів польської національної меншини в Україні»** – обґрунтовуються стан і наукові підстави дослідження суспільних інтересів польської національної меншини в Україні. Зокрема, розглядаються роботи, дотичні до досліджуваної проблеми, аналізуються категорії та поняття, що використовуються з метою реалізації поставлених дослідницьких завдань.

У *підрозділі 1.1 – «Історія висвітлення суспільних інтересів польської національної меншини у політико-культурному просторі незалежної України»* – проаналізовано джерела, які дають можливість всебічно вирішити наукову проблему, зазначену у назві дисертаційного дослідження.

Серед наявної літератури, дотичної до досліджуваної проблематики, можна виділити: наукові праці, що стосуються етнонаціональних меншин; дослідження, в яких розглядаються теоретичні питання етнонаціональної політики (О. Антонюк, І. Варзар, В. Євтух, О. Картунов, І. Курас та ін.); роботи, присвячені декільком меншинам, групам меншин, меншинам на певній території України або українській меншині в інших країнах; праці, присвячені теоріям громадянського суспільства, третього сектору, неурядовим організаціям. Важливу групу джерел становлять документи, виступи, спогади, матеріали аналітичних центрів, праці науково-популярного і публіцистичного характеру, статті у ЗМІ, на основі яких виявлено суспільні інтереси польської

етнічної групи, описано реалізацію цих інтересів і механізми їхнього забезпечення.

Безпосередній дослідницький інтерес для даної дисертації становили: роботи, предметом яких є польська меншина в сучасній Україні (О. Калакура та ін.); праці, присвячені суб'єктам, що задовольняють потреби польської меншини в Україні: польським громадським організаціям, художнім колективам, установам, де викладають чи вивчають польську мову, польськомовним ЗМІ, Римо-Католицькій Церкві в Україні; дослідження польських науковців, зокрема В. Врублевського, Т. Гонсовського, А. Мадери та інших, що стосуються поляків України у контексті розгляду польської закордонної політики.

Великий блок становлять праці, в яких розкривається зміст категорій «інтереси», «потреби», «механізми» та інших категорій і понять, пов'язаних з ними. До феномену інтересів в історії політичної думки зверталися Платон, Цицерон, Н. Макіавеллі, мислителі Нового Часу, французькі просвітники, представники політичної думки Англії, німецької політико-правової думки. Важливе місце категорія «інтерес» займала у працях К. Маркса і Ф. Енгельса. У ХІХ ст. категорію «інтерес» використовували у своїх роботах М. Вебер, Е. Дюркгейм та інші. У ХХ ст. її розглядали американські представники теорій груп. В історії російської і радянської суспільно-політичної думки до даної категорії зверталися В. Ленін, П. Новгородцев, Г. Плеханов, Б. Чичерін. У СРСР увага до інтересу зростає з кінця 50-х років ХХ століття. У сучасній українській політичній науці інтереси досліджують українські політологи В. Дубінін, О. Коляса, І. Поліщук, Л. Радченко та інші.

Дотичними до проблематики суспільних інтересів є офіційні документи Ради Європи, органів державної влади України та Польщі, виступи лідерів польської громади; матеріали переписів населення України, соціологічних досліджень, недержавних аналітичних центрів; інформаційно-аналітичні видання, зокрема довідники, присвячені польським громадським організаціям, римо-католицьким парафіям, польським ЗМІ в Україні. Важливу інформацію про історію і сьогодення поляків в Україні містять спогади, праці публіцистичного і науково-популярного характеру, статті у друкованих ЗМІ польської громади в Україні, деякі ЗМІ Польщі, інтернет-ресурси.

У підрозділі 1.2 – «Наукові підстави і понятійно-категоріальне підґрунтя осмислення досліджуваної проблеми» – розглянуто категорії, що використовувалися для реалізації поставлених у праці дослідницьких завдань. Зокрема, аналіз категорії «інтерес» засвідчує, що в українській політології присутні її інтерпретації, похідні як від західноєвропейських теорій групової політики, так і від радянського суспільствознавства.

Розгляд пов'язаної з інтересами категорії «потреба» засвідчує, що зараз в суспільних науках в Україні вона позначає здебільшого об'єктивну життєву необхідність суб'єкта. Головна відмінність потреби та інтересу полягає в

усвідомленому характері останнього, множинності інтересів по відношенню до однієї потреби, спрямованістю інтересів на соціальні інститути чи відносини, від яких залежить розподіл благ, покликаних забезпечувати задоволення потреби.

Необхідність дослідження поняття «суспільне» викликана потребою визначення змісту суспільних інтересів польської меншини в Україні, під якими пропонується розуміти економічні, політичні, соціальні й культурні інтереси української колонії.

Опис суспільно інтересів польської етнічної групи детермінує аналіз співвідношення інтересів і цінностей, інтересів та ідеології. Розгляд трактування цінностей в суспільно орієнтованих науках засвідчує, що доцільною є інтерпретація цінностей і як конкретних, значущих для суб'єкта предметів, і як абстрактних сутностей. У відповідності з цим в дисертації за основу взято трактування цінностей як явищ духовного порядку. Для цінностей прагматичного порядку використовується поняття «благо».

Аналіз реалізації суспільних інтересів польської етнічної групи в сучасній Україні обумовлює звернення до механізмів їх забезпечення, що детермінує розгляд самої категорії «механізм». Огляд використання цієї категорії в українських суспільних науках показує множинність її інтерпретації, що зумовило авторське трактування механізму як складної системи, що становить собою взаємодію ланок, у якій рух однієї чи декількох складових спонукає певні рухи інших складових. Норми, які встановлюють механізми, до самого механізму не входять, а метод, як те, що постійно застосовується в певній ситуації, може входити у механізм, але в цьому випадку його краще називати інститутом у соціологічному розумінні цього слова.

Першим етапом розвитку інтересів є їх усвідомлення, вербалізація. У процесі формування інтересів відбувається їхнє виокремлення і розчленування, ієрархізація. Стосовно групових інтересів можна говорити про етап агрегування інтересів і їхнє узгодження, а також про процес одностороннього чи взаємного придушення інтересів. Наступним етапом розвитку інтересів є їхня артикуляція. Затим здійснюється реалізація інтересів.

З'ясування інтересів польської етнічної групи в сучасній Україні спонукає до розгляду поняття «польська національна меншина» та пов'язаних з ним категорій і понять. Аналіз відповідних джерел дає підстави для ствердження, що поляків в Україні можна окреслити як національну меншину на підставі етнічних, релігійних і мовних характеристик, які є сталими і розпізнавальними. Польська етнічна група виявляє почуття самоусвідомлення, групової солідарності. Поляки є громадянами української держави, мають з нею тривалі, міцні зв'язки. До польської меншини України правомірно застосовувати окреслення національна/етнічна група/громада/спільнота. Однопорядковим терміном є також визначення «українська колонія», яке широко вживається у Польщі, і яке використовують деякі вітчизняні автори.

Підставами для періодизації етапів розвитку польської етнічної групи в сучасній українській державі є зміни у внутрішній політиці України, розвиток польсько-українських відносин, політика Польщі стосовно польської діаспори на Сході. З урахуванням зазначеного виокремлено чотири періоди в розвитку української полонії: 1989-1991 рр., 1992-1996 рр., 1997-2004 рр. і 2005-2010/2011 рр.

У другому розділі – «Суспільні інтереси польської національної меншини у процесі формування політико-культурного простору незалежної України» – розглядається процес оформлення суспільних інтересів поляків України, починаючи з 1989 р. і закінчуючи 2010/2011 рр.

У підрозділі 2.1 – «Суспільні інтереси польської етнічної групи в умовах здобуття національної незалежності України (1989-1991 рр.)» – розглядається ситуація з реалізацією інтересів польської етнічної групи в цей період у порівнянні з її становищем в УРСР, і на підставі цього стверджується, що польська меншина в Радянській Україні мала усвідомлені потреби. Але вони задовольнялися лише частково через дві польські школи у Львові, організації, які об'єднували прихильників польсько-радянської дружби, відділи літератури іноземними мовами в бібліотеках. Польську літературу можна було придбати у книгарнях «Дружба». Велике значення мала діяльність римо-католицького костюлу. Вагомими для підтримки національної ідентичності була преса, що надходила з ПНР, і програма Польського Радіо.

Зазначена ситуація була зумовлена принципами політики СРСР у національній сфері, в якій основною тенденцією розвитку національних процесів був процес «розквіту і зближення націй». Цих засад радянська держава дотримувалася аж до 1988 року, коли на ХІХ всесоюзній партійній конференції М. Горбачов заговорив про захист національних культур, що дало поштовх до створення польських громадських організацій. Після 1987 року відбуваються зміни у радянсько-польських стосунках, у 1990 році започатковуються українсько-польські міждержавні відносини, поляки зі Сходу починають бути об'єктом політики Республіки Польща відносно польської діаспори. Інституціоналізація польського руху, розвиток Римо-Католицької Церкви, польської освіти, польсько-українських відносин отримують законодавчу базу після ухвалення Декларації про державний суверенітет і Акту проголошення незалежності України.

У підрозділі 2.2 – «Трансформація суспільних інтересів польської національної меншини у процесі становлення незалежної України в доконституційний період 1992-1996 рр.» – аналізуються зміни у становищі польської етнічної групи. Серед важливих віх українсько-польської співпраці цього періоду було підписання ряду міждержавних угод, насамперед «Договору між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво», який містив записи, що безпосередньо стосувалися полонії України. У цей період створено Консультаційний Комітет Президентів України

та Республіки Польща, закладено підвалини політики примирення і єднання. В Україні було прийнято ряд базових законів: Закон про об'єднання громадян, Закон про національні меншини, Закон про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні, Закон про освіту, а у 1996 р. – Конституцію України, яка закріпила права національних меншин на найвищому законодавчому рівні.

Значний вплив на процес трансформації суспільних інтересів польської національної меншини справили розвиток польських національно-культурних товариств, створення польськомовних друкованих ЗМІ, радіо- і телепередач, проведення перших фестивалів польської культури, покращення можливостей у галузі вивчення польської мови. Активізується процес підтримки поляків України з боку польської держави шляхом надання допомоги організаціям польської громади, пунктам вивчення польської мови, забезпечення відпочинку дітей у літніх таборах у Польщі, збільшується кількість римо-католицьких парафій і дієцезій, на кінець досліджуваного періоду з'являється цілий ряд релігійних навчальних закладів.

У підрозділі 2.3 – «Динаміка суспільних інтересів поляків України в умовах розвитку українського соціуму в 1997-2004 рр.» – зафіксовано позитивні зміни у можливостях реалізації інтересів польської етнічної групи, пов'язані з ратифікацією Україною ряду європейських конвенцій, виділення коштів на культурно-просвітницьку діяльність польських громадських організацій, створення громадських рад при органах центральної влади.

У цей період значну роль відіграє розвиток українсько-польської співпраці, поглиблення політики порозуміння і єднання, хоча введення візового режиму для українських громадян ускладнило контакти з Польщею, у тому числі й представників польської етнічної меншини в Україні. Разом з тим поступово збільшується кількість польських громадських організацій, польських друкованих ЗМІ, дітей, що вивчають польську мову. Кращому задоволенню релігійних потреб сприяє розвиток Римо-Католицької Церкви. До того ж, Республіка Польща продовжує здійснювати різнобічну вагому допомогу польській діаспорі в Україні, чому посприяли положення нової конституції Польщі 1997 року, які стосувалися поляків, що проживають за кордоном.

У підрозділі 2.4 – «Польська національна меншина в політико-культурному просторі українського суспільства в період 2005-2010/2011 рр.» – проаналізовано неоднозначні зміни, що відбувалися в період між помаранчевою революцією і початками президентства В. Януковича.

У цей період українська держава загалом зменшує увагу до проблем етнонаціонального розвитку, що проявляється у відсутності змін в українському законодавстві, ліквідації державного органу здійснення етнонаціональної політики та відповідних дорадчо-консультативних органів. Польсько-українські відносини продовжують розвиватися, хоча наприкінці аналізованого періоду з'являються негативні акценти, пов'язані з діями

президента В. Ющенка, активність України у польському напрямку після обрання президентом В. Януковича суттєво зменшується.

На цьому тлі все-таки відбувається інституційний розвиток суб'єктів, що задовольняють потреби польської громади і репрезентують її інтереси: збільшується кількість польських громадських організацій, деякою мірою – кількість польських ЗМІ, насамперед друкованих, збільшується кількість пунктів вивчення польської мови. Загалом є всі підстави констатувати, що аналізований період був корисним для польської етнічної групи з точки зору уваги до неї польської держави, яка щороку збільшувала підтримку польських товариств, аматорських колективів, ЗМІ, центрів польської культури, курсів польської мови.

У третьому розділі – «Суспільні інтереси польської національної меншини в системі державно-політичних взаємовідносин Польщі та України» – розглядаються значення і роль політичних інтересів у контексті реалізації інших суспільних інтересів польської етнічної групи, їхньої артикуляції і забезпечення через державні і недержавні політичні інститути України та Польщі, а також вплив українсько-польських відносин на суспільні інтереси польської національної меншини України.

У підрозділі 3.1 – «Політична сфера та її значення для реалізації суспільних інтересів польської етнічної групи» – проаналізовано політичні інтереси і вказано на те, що саме від їхньої реалізації залежить забезпечення інтересів і задоволення потреб спільноти в інших сферах суспільного життя.

Політичні інтереси пов'язані майже з усіма іншими інтересами, без їхньої реалізації не може здійснитися реалізація інтересів у соціальній, культурній чи іншій сферах. Політичні інтереси мають ще й іншу специфіку – вони викликаються інтересами і потребами іншого плану. Відповідно, реалізація політичного інтересу відкриває шлях до реалізації кількох суспільних інтересів, кожен з яких може, своєю чергою, задовольняти кілька різних потреб.

Діяльність інституційних та неінституційних суб'єктів, таких як лідери громадських організацій польської меншини, лідери думок, політичні лідери української полонії, які здійснюють артикуляцію суспільних інтересів польської громади, засвідчує певні розходження групових інтересів польської етнічної спільноти та індивідуальних інтересів лідера, а у ряді випадків – розходження інтересів польської етнічної групи з інтересами інших національних меншин.

У підрозділі 3.2 – «Забезпечення суспільних інтересів поляків України через державні інститути України» – аналізується зміст політичних інтересів, що спрямовуються до державних інститутів політичної системи України і реалізуються ними. Йдеться, насамперед, про інтереси в існуванні самої української держави, в законодавчому врегулюванні буття національних меншин в Україні, у представництві інтересів у її політичній системі, у формах

організованого самоврядного життя національних громад, у політичному представництві.

Польська громада постійно наголошує на потребі створення державою атмосфери толерантності, підготовці програм розвитку національних меншин, здійсненні державою етнополітичного менеджменту. Відповідно багато зі згаданих інтересів були реалізовані. Зокрема реалізовано інтерес в існуванні суверенної держави, певною мірою забезпечено інтерес у законодавчому регулюванні існування національних меншин. З поміж можливих форм самоорганізації національних меншин забезпечено інтерес в існуванні національно-культурних товариств, натомість частково і лише у певні періоди забезпечувався інтерес у фінансуванні національних громад, наявності державних програм розвитку національних меншин, існуванні органу, що здійснює державний етнополітичний менеджмент.

У підрозділі 3.3 – «Реалізація суспільних інтересів польської національної меншини через недержавні політичні інститути України» – розглядається артикуляція інтересів та їх забезпечення через недержавні інститути політичної системи.

Польська громада була зацікавлена в представництві своїх інтересів у політичній системі України через національно-культурну автономію, створення Ради національностей у складі Верховної Ради України. Після того, як головними репрезентантами інтересів польської етнічної групи стали польські громадські організації, почав артикулюватися інтерес у політичному представництві польської меншини через національно-культурні товариства.

Польська громада України перебуває на початковому етапі створення власної політичної партії, водночас не реалізується інтерес у політичному представництві через співпрацю з політичними партіями на загальноукраїнському рівні. Представництво інтересів польської громади здійснювали дорадчо-консультативні органи, які протягом певного часу були створені і діяли при органах державної влади і місцевого самоврядування, але сьогодні припинили діяльність або мають номінальний характер.

У підрозділі 3.4 – «Суспільні інтереси поляків України у політико-культурному просторі Польщі» – аналізуються артикуляція і реалізація інтересів польської громади через державні і недержавні інститути польської політичної системи. Йдеться про те, що поляки України були зацікавлені у визнанні їх з боку польської держави, у контактах з етнічною батьківщиною, у доступі до консульських установ. Українська полонія артикулювала інтерес у фінансовій підтримці свого розвитку з боку Польщі, у представництві в її політичній системі.

Аналіз реалізації інтересів, що артикулювалися у політичній сфері Польщі, дозволяє говорити загалом про їх здійснення. У 2007 році було прийнято Закон «Про карту поляка», який законодавчо закріпив приналежність до польського народу поляків зі Сходу і надав їм ряд привілеїв. Забезпечено

інтерес у перебуванні у Польщі поляків України, натомість меншою мірою на сьогодні реалізовано інтереси, пов'язані з доступом до польських консульських установ, спрощенням процедури перетину кордону, отриманням віз. Реалізовано інтерес у фінансовій підтримці поляків України з боку Польщі, натомість погіршилася ситуація з представництвом польської етнічної групи у політичній системі Республіки Польща.

У підрозділі 3.5 – «Реалізація суспільних інтересів української колонії в контексті польсько-українських відносин» – розглядається вплив польсько-українських відносин на забезпечення інтересів польської етнічної групи.

Інтерес у добросусідських польсько-українських відносинах артикулювався вже на початковому етапі розвитку польських громадських організацій. Він не втрачає своєї актуальності й зараз. Його реалізація почалася вже у 1989 р., у 1992 р. було підписано «Договір між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво», у 1996 р. українсько-польські відносини виходять на рівень стратегічного партнерства, у 1997 р. президенти О. Квасневський і Л. Кучма започатковують політику примирення і єднання. Велике значення для покращення ситуації польської етнічної групи в Україні мали події кінця 2004 – початку 2005 року, які змінили ставлення до Польщі з боку українців і, відповідно, до польської етнічної групи в Україні.

Інститути українсько-польської співпраці, які почали виникати з початком становлення і розвитку українсько-польських відносин, такі як польсько-українська міжпарламентська група та інші комітети і комісії в різних сферах, різним чином сприяли реалізації інтересів польської етнічної групи в Україні.

У четвертому розділі – «Суспільні інтереси польської національної меншини в соціокультурному вимірі» – проаналізовано соціальні, культурні, освітні, наукові та інформаційно-комунікативні інтереси польської національної меншини в незалежній Україні.

У підрозділі 4.1 – «Соціальні інтереси польської національної меншини в Україні та динаміка їхньої реалізації» – виділено дві групи соціальних інтересів: інтереси, пов'язані з самою групою, та інтереси стосовно зовнішнього оточення. У першій групі досить рано артикулюються інтереси у збільшенні спільноти через запис у паспорті національності, імені та прізвища у польській версії. Репрезентується також інтерес у зміцненні групи через залучення до спільноти осіб, які ще до неї не належать. З початком національного відродження артикулюються також інтереси, пов'язані зі створенням приязного оточення, покращенням статусної позиції польської спільноти в соціумі.

Останнім часом особлива увага звертається на залучення до польської спільноти молоді, оскільки систематизація наявних даних засвідчує, що майже не реалізувався інтерес у збільшенні групи через заохочення до її діяльності

молодих членів. Натомість забезпечено інтерес, пов'язаний з формуванням приязного клімату до поляків України, а також інтерес у підвищенні статусної позиції польської етнічної групи у професійному середовищі.

У підрозділі 4.2 – *«Інтеграція культурних інтересів польської етнічної групи в інфраструктуру українського суспільства»* – розглянуто інтереси, викликані культурними потребами польської етнічної групи. Зазначені інтереси пов'язані зі збереженням і відновленням пам'яток польської культури, насамперед цвинтарів. Пізніше починають артикулюватися інтереси, пов'язані з увічненням пам'яті польських офіцерів з так званого «катинського списку». З початком створення першої польської організації в Україні у 1988 р. артикулюються інтереси, пов'язані з потребою створення польських художніх колективів, фестивалів і конкурсів, на яких ці колективи можуть виступати, з наявністю польської книжки у бібліотеках, розташованих у місцях компактного проживання поляків. Реалізація інтересів цього плану інтегрує польську етнічну групу в поліетнічне українське суспільство.

Критичний погляд на результати забезпечення культурних інтересів засвідчує, що лише частково реалізовано інтерес у відновленні польських некрополів, інтерес щодо розвитку центрів польської культури. Значно краще реалізовувався інтерес, пов'язаний з існуванням польських художніх колективів, фестивалів і конкурсів, участю у різноманітних культурних подіях в Україні і в Польщі, наданням книжок польською мовою у бібліотеках загального призначення.

У підрозділі 4.3 – *«Динаміка розвитку освітніх і наукових інтересів польської національної меншини в Україні»* – проаналізовано зміни у забезпеченні інтересів польської етнічної групи у галузі освіти та науки.

Аналіз освітніх інтересів дає підстави для їхнього поділу на три групи. Насамперед, артикулювалися інтереси у вивченні польської мови у загальноосвітніх державних навчальних закладах, у наявності різних форм її вивчення. Пізніше починають висловлюватися інтереси у побудові польських шкіл, у заміні факультативного вивчення польської мови вивченням її як предмету або у школах із польською мовою навчання. Репрезентувався також інтерес щодо вивчення польської мови у вищих навчальних закладах. До другої групи віднесено інтереси, пов'язані із забезпеченням вчителя чи викладача польської мови, його підготовкою і підвищенням кваліфікації, можливістю праці в Україні вчителів з Польщі. У третю групу об'єднано інтереси в навчальній літературі для вивчення польської мови або польською мовою, у відповідному програмному забезпеченні, у фінансуванні польської освіти з боку Польщі та України.

Поглиблене вивчення означеної проблеми засвідчує, що загалом забезпечено інтерес у вивченні польської мови в державних загальноосвітніх навчальних закладах, у дошкільних навчальних закладах, у вивченні польської мови у вищих навчальних закладах, у підготовці вчителів польської мови, у

вивченні мови у польських громадських організаціях. Так само значною мірою забезпечено інтереси з наявності вчителя чи викладача польської мови, можливості праці в Україні вчителів із Польщі, реалізовано інтерес у підвищенні кваліфікації вчителів польської мови в Україні та Польщі. Достатнім є забезпечення підручниками і посібниками з польської мови, здійснюється фінансування польської освіти в Україні з боку Польщі. Натомість інтереси, викликані науковими потребами, що менше артикулюються лідерами польської громади, успішно реалізувалися.

У підрозділі 4.4 – «Особливості реалізації інформаційно-комунікаційних інтересів поляків України» – розглядаються інтереси, пов'язані з інформаційними потребами польської етнічної групи, а також інтереси, що реалізує польська держава попри їх слабку артикуляцію лідерами польської громади.

Інформаційні потреби поляків України викликали інтереси, пов'язані з існуванням польськомовних ЗМІ, з доступом польської громади до українських медійних ресурсів, у фінансуванні засобів масової інформації польської громади, у доступі до засобів масової інформації з Польщі. З-поміж усіх інтересів було забезпечено інтерес у наявності власних ЗМІ польської національної меншини, насамперед друкованих, реалізувався також інтерес у підтримці польської преси з боку Польщі. Не забезпечено інтерес у доступі польської етнічної групи до українських медійних ресурсів, у підтримці польських медій з боку української держави. Незначною мірою реалізувався інтерес у наявності теле- і радіопрограм польської громади. У порівнянні з часами УРСР погіршився доступ до медійних ресурсів з Польщі.

В сучасних умовах великого значення набувають інтереси, пов'язані з життєвими потребами – інтерес у фізичному існуванні групи, інтереси у галузі відпочинку і спорту, економічний інтерес. Забезпечення цієї групи інтересів здійснювала польська держава, але вони зовсім не артикулювалися або артикулювалися слабо головами польських товариств.

У п'ятому розділі – «Демократичні механізми реалізації суспільних інтересів поляків України: проблеми і перспективи» – дисертант розглядає суб'єктів реалізації інтересів української полонії в Україні і в Польщі, а також суб'єктів забезпечення інтересів польської національної меншини в Україні, що належать до різних інститутів політичних систем відповідних країн.

У підрозділі 5.1 – «Суб'єкти реалізації суспільних інтересів поляків України у контексті подолання фрагментарної політичної культури українського суспільства» – проаналізовано роль і місце такого суб'єкта забезпечення інтересів польської етнічної групи в Україні як Верховна Рада України, яка формує певне законодавче поле. У цьому контексті можна констатувати про його відставання від потреб етнонаціонального розвитку, що засвідчує відсутність у структурі органів виконавчої влади самостійного органу, який відповідає за здійснення державної етнонаціональної політики.

Також досліджується значення інституту Президента України у реалізації інтересів української полонії.

Важливими складовими подолання фрагментарності політичної культури українського суспільства є громадські організації польської національної меншини, політичні партії, органи місцевого самоврядування, органи самоорганізації населення, а також громадські ради, що діють при органах державної влади різного рівня. Центральним елементом демократичного механізму забезпечення інтересів польської громади в Україні виступають польські громадські організації. Органи самоорганізації населення і політичні партії мають у складі зазначеного механізму номінальний характер, натомість вагому роль у забезпеченні інтересів на локальному рівні відіграють органи місцевого самоврядування.

У підрозділі 5.2 – «Механізми політико-культурного збалансування суспільних інтересів через інститути політичної системи» – представлено суб'єктів, які функціонують у межах різних інститутів політичної системи України та Польщі, але виконують у ньому однакові функції. До них відносяться інститути Римо-Католицької Церкви, бібліотеки з книжками польською мовою, польські художні колективи, Польські доми, пункти вивчення польської мови, польськомовні ЗМІ.

Особливу роль у збалансуванні суспільних інтересів поляків України відіграє Римо-Католицька Церква в Україні, яка на сьогодні має розбудовану інституційну структуру й виконує надзвичайно важливу функцію у реалізації соціальних і культурних інтересів. Забезпеченню інтересів польської спільноти сприяють також діяльність бібліотек, які функціонують при римо-католицьких парафіях, польських громадських організаціях, пунктах вивчення польської мови, у Польських домах, муніципальних бібліотек.

У підрозділі 5.3 – «Досвід демократизації Польщі як чинник забезпечення суспільних інтересів польської національної меншини в Україні» – розглядаються складові демократичного механізму забезпечення інтересів поляків України, які відносяться до державних і недержавних інститутів політичної системи Польщі.

До державних інститутів забезпечення інтересів української полонії віднесено органи законодавчої і виконавчої влади, інститут президентства. З-поміж усіх суб'єктів тривалий час найважливішу роль виконував Сенат Республіки Польща, який до 2012 р. окреслював політику стосовно польської діаспори і мав фінансові інструменти для її реалізації. У 2012 р. цю функцію перейняло Міністерство закордонних справ Польщі, що спричинило крім зміни органу, що здійснює розподіл коштів, також зміну філософії підтримки польської діаспори на Сході.

Важливе місце у механізмі реалізації інтересів поляків України займають неурядові організації Польщі, що здійснюють підтримку польської діаспори, у тому числі й в Україні. На сьогодні МЗС Польщі, що розподіляє бюджетні

кошти на підтримку польської діаспори, співпрацює з багатьма польськими неурядовими організаціями, але саме Товариство «Спільнота польська», Фонд «Допомога полякам на Сході» і Фонд «Семпер полонія» здійснювали і здійснюють найбільшу безпосередню підтримку суб'єктів забезпечення суспільних інтересів поляків в Україні.

ВИСНОВКИ

Проведене комплексне дослідження суспільних інтересів польської національної меншини в політико-культурному просторі незалежної України дозволило диференційовано розглянути найважливіші напрями забезпечення цієї проблеми, систематизувати відповідний досвід Польщі та України й на цій основі зробити наступні висновки.

1. Дослідження проблеми зумовило необхідність принципового уточнення ряду наукових категорій. Зокрема, з'ясовано, що для опису інтересів польської етнічної групи доцільно прийняти суб'єктивне розуміння інтересу, що одночасно не заперечує зв'язку інтересу з об'єктивними явищами, такими як геополітичні реалії, специфіка етнонаціонального розвитку, становище суб'єкта в певному соціумі. Поглиблене вивчення тематики засвідчує необхідність розуміння сутнісних характеристик категорії «інтерес», таких як його усвідомлення представниками суспільної групи, спрямованість на інститути, від яких залежить розподіл матеріальних і духовних благ. Щодо аналізу суспільних інтересів польської групи прийнятним є звужене розуміння «соціального», що зумовлює трактування суспільних інтересів української полонії як економічних, політичних, соціальних, культурних. «Механізми» доцільно розуміти в їхньому первинному значенні, як складні знаряддя для змін, поза межами яких залишаються соціальні і правові норми, які їх встановлюють.

2. Підстави для визначення основних етапів оформлення суспільних інтересів польської національної меншини тісно пов'язані з процесом формування політико-культурного простору незалежної України, зі змінами у внутрішній політиці України, які безпосередньо впливали на розвиток польсько-українських відносин, політику Польщі відносно польської етнічної групи на Сході. Йдеться про наступні принципові зрушення: формування передумов здобуття незалежності України; встановлення демократичних інститутів і конституційне закріплення основ національної державності; практичне впровадження конституційних положень, зусилля зі зміцнення вітчизняного парламентаризму і конституціоналізму; помаранчева революція і постреволюційний синдром, пов'язаний з поступовим згортанням демократичних завоювань. Зазначене дає підстави вважати доцільним хронологічне визначення основних етапів оформлення суспільних інтересів поляків України: перший етап – 1989-1991 рр., другий етап – 1992-1996 рр.,

третій етап – 1997-2004 рр. і четвертий етап – 2005-2010/2011 рр. Визначальною рисою першого етапу було виведення польської етнічної групи у УРСР, її потреб і інтересів у публічний простір. Характерними рисами другого етапу були розвиток польсько-української міждержавної співпраці, прийняття ряду базових законів. На третьому етапі становище польської етнічної групи характеризувалося покращенням внаслідок ратифікації Україною ряду міждержавних угод, наданням державою коштів на культурно-просвітницьку діяльність польських організацій, створенням громадських рад при органах державної влади. Врешті, четвертий етап характеризувався досягненням високого рівня інституційного розвитку польської громади з одночасним послабленням уваги української держави до етнонаціональних проблем.

3. Аналіз суспільних інтересів польської національної меншини засвідчує, що серед них вирізняються політичні інтереси, оскільки саме від їхньої реалізації залежить забезпечення інтересів і задоволення потреб в інших сферах суспільного життя. І навпаки, виразність політичних інтересів безпосередньо залежить від різноманітних суспільних інтересів. Звідси постають суспільно-політичні інтереси польської етнічної групи, артикуляцію яких покликані здійснювати інституційні та неінституційні суб'єкти, до яких можна віднести лідерів громадських організацій польської меншини, лідерів думок, політичних лідерів української полонії. Відповідно, у процесі забезпечення інтересів польської національної меншини особливу увагу слід звертати на суб'єктивні чинники, пов'язані з певними розходженнями групових інтересів польської спільноти та індивідуальних інтересів її лідерів, а також інтересів польської етнічної групи та інших етнонаціональних груп.

4. Всебічний розгляд польської етнічної групи засвідчує, що насамперед артикулювався її інтерес в існуванні самої української держави, дещо пізніше сформувалися інтереси у законодавчому врегулюванні існування національних меншин, у репрезентації їхніх інтересів у політичній системі України, у формах їх організованого самоврядного життя, у здійсненні державою етнополітичного менеджменту, в існуванні національно-культурних товариств як форм організованого життя національних громад, в наявності самоврядних форм організованого національного життя. Реалізовано загалом суспільні інтереси, що артикулювалися у політико-культурному просторі Польщі і стосувалися визнання поляків України з боку польської держави, контактів з етнічною батьківщиною, доступу до консульських установ, фінансової підтримки свого розвитку з боку Польщі, представництва групи у політичній системі Республіки Польща. Не реалізовано представництво інтересів групи у політичній системі, оскільки громадські організації національних меншин не можуть повною мірою здійснювати політичного представництва, консультативно-дорадчі органи при центральних і місцевих органах влади згорнули свою діяльність. Необхідність покращення ситуації у цій сфері вимагає внесення змін в українське законодавство, відновлення діяльності громадських рад на центральному,

обласному і районному рівнях, функціонування самостійного органу державної влади (міністерства, державного комітету), який відповідає за здійснення державного етнополітичного менеджменту. Недостатньо реалізованим на сьогодні є інтерес у представництві інтересів польської етнічної групи при Міністерстві закордонних справ Польщі, що вимагає прискорення формування при ньому задекларованого дорадчого органу. Активізації дій у цьому напрямку не сприяє загалом пасивна позиція лідерів польської громади України.

5. Аналіз місця і значення польсько-українських відносин в реалізації суспільних інтересів української полонії дозволяє стверджувати, що добросусідські польсько-українські відносини становлять один із ключових інтересів польської громади. Цей інтерес артикулюється від самого початку національно-культурного відродження поляків України. Він не втратив своєї актуальності й зараз. Загалом інтерес у добросусідських польсько-українських відносинах успішно реалізується з 1989 р., українсько-польська співпраця в економічній, військовій, у культурній, освітній та науковій сферах, прикордонна співпраця суттєво впливають на забезпечення суспільно-політичних інтересів польської громади України. Разом з тим у галузі українсько-польської співпраці вимагає активізації діяльність таких її інститутів, як комітети і комісії, польсько-українська міжпарламентська група, порушення на засіданнях цих інститутів проблематики польської національної меншини в Україні (і відповідно – української меншини у Польщі), створення українсько-польської міждержавної комісії, діяльність якої має бути спрямована на відповідні меншини обох країн.

6. Розгляд реалізації соціальних інтересів української полонії дає підстави для їхнього поділу на інтереси, пов'язані з самою групою, з її збільшенням і зміцненням, та інтереси, пов'язані зі створенням приязного оточення. Загалом не реалізовано інтерес щодо активізації польської етнічної групи України, у тому числі через залучення до неї молоді, що вимагає від лідерів польської громади України засвоєння сучасних методів ведення громадської діяльності, поживлення діяльності у групі осіб, які прагнуть отримати Карту поляка. Аналіз змісту і динаміки реалізації культурних інтересів дозволяє стверджувати, що інтереси цього плану стосуються відновлення пам'яток польської культури, створення польських художніх колективів, наявності фестивалів і конкурсів, польських книжок у бібліотеках. У групі інтересів, викликаних культурними потребами, лише частково забезпечено інтерес у відновленні польських некрополів; реалізовано інтереси, пов'язані з наявністю польських самодіяльних художніх колективів, участі польських колективів у різноманітних культурних подіях в Україні і в Польщі. Покращення вимагає діяльність з відновлення польських некрополів у Житомирі, Бердичеві та інших містах, де відповідну роботу проводять лише польські громадські організації за допомогою місцевих спонсорів та органів місцевого самоврядування.

7. Опис інтересів, викликаних освітніми потребами, дозволяє зробити висновок, що загалом забезпечено інтерес у вивченні польської мови у державних загальноосвітніх навчальних закладах. Реалізовувалися інтереси у наявності вчителя чи викладача польської мови, можливості праці в Україні вчителів із Польщі, забезпечено інтерес у піднесенні кваліфікації вчителів польської мови, у наявності навчально-методичного забезпечення для вивчення польської мови. Тим не менше, у зв'язку з популярністю польської мови потреба у відповідних вчителях, навчально-методичному забезпеченні генерує посиленій інтерес у них, що вимагає активізації зусиль і лідерів польської громади, і польської держави, і покращення польсько-української співпраці в освітній галузі, і прискорених рішень органів місцевого самоврядування України у питанні виділення земельних ділянок для побудови шкіл з польською мовою навчання.

Здійснилася реалізація інтересів, викликаних науковими потребами. Інформаційні потреби генерували численні інтереси у різних сферах суспільного життя; з-поміж усіх репрезентованих інтересів забезпечено інтерес у наявності друкованих ЗМІ польської громади, гірше виглядає ситуація з радіо- і телепрограмами; забезпечено інтерес у фінансуванні польських ЗМІ з боку Польщі, в одиничних випадках – з боку України. Доступ до ЗМІ з Польщі у порівнянні з часами УРСР загалом погіршився. Покращення ситуації у сфері доступу до польськомовних ЗМІ спостерігається останнім часом лише через розвиток телекомунікації, тому дії польської держави у галузі розвитку польськомовних ЗМІ в Україні вимагають генерування і реалізації більш виваженої і далекоглядної політики, ніж це спостерігається після змін у галузі підтримки польської громади Польщею після 2012 року.

8. Аналіз демократичних механізмів реалізації інтересів польської етнічної групи дозволив дисертанту виокремити у ньому суб'єкти, які належать до державних і недержавних інститутів політичної системи України та Польщі, а також суб'єкти, що входять до різних політичних інститутів обох держав, але виконують у ньому подібні функції. Оцінка української держави як ланки механізму реалізації інтересів української полонії дає підстави стверджувати, що вона обумовлює значною мірою склад цього механізму і особливості його функціонування. Окремі органи державної влади України виконують у механізмі забезпечення інтересів української полонії певні функції – ВРУ формує законодавче поле існування національних меншин, органи виконавчої влади здійснюють реалізацію етнонаціональної політики, Президент України входить до складу механізму забезпечення інтересів української полонії через здійснення зовнішньої політики, а також прийняття указів і розпоряджень. Роль української держави, органів законодавчої і виконавчої влади є вкрай малою і потребує активізації і у галузі законодавства, і у сфері управління етнополітичними процесами, і у галузі безпосередньої підтримки діяльності польських громадських організацій. Найважливішим є вирішення питання про

обговорення і ухвалення у ВР України базового закону, який би окреслив засади етнополітичного розвитку країни.

9. Опис недержавних інститутів політичної системи України, що входять до складу механізму реалізації інтересів польської національної меншини, показав, що центральним його елементом є польські національно-культурні товариства. Політичні партії мають у даному механізмі номінальний характер, натомість важливі функції здійснюють органи місцевого самоврядування. Аналіз механізмів політико-культурного збалансування суспільних інтересів української полонії дозволив ствердити, що до його складу будуть входити суб'єкти, які функціонують у межах різних інститутів політичної системи України та Польщі, але виконують у ньому подібні функції: структури Римо-Католицької Церкви, які реалізують соціальні і культурні інтереси; пункти вивчення польської мови, які задовольняють культурні і соціальні потреби української полонії. Важливе місце у механізмі реалізації інтересів польської етнічної групи займають також польські художні колективи, Польські доми, засоби масової інформації, які належать до різних політичних інститутів різних держав. Наявність багатьох суб'єктів забезпечення інтересів польської громади України, з одного боку, створює кращі можливості для задоволення потреб польської спільноти, з іншого – призводить до надмірної витрати ресурсів і конфліктів, тому вимагає покращення функціонування механізму узгодження суспільних інтересів польської групи з державними інтересами України та Польщі, у тому числі – через активізацію діяльності громадських рад і інститутів польсько-української співпраці.

10. До складу демократичного механізму забезпечення інтересів української полонії входять також інститути політичної системи Польщі. Серед державних політичних інститутів Республіки Польща важливе місце займають Сейм і Сенат, які ухвалюють законодавчі акти, дотичні польської діаспори, бюджет; в палатах парламенту діють відповідні комісії, а при спікері Сенату – Полонійна консультативна рада. Важливу роль у згаданому механізмі відіграють органи виконавчої влади Польщі, головне місце серед яких займає Міністерство закордонних справ, а також Президент Польщі. Протягом тривалого часу складовими механізму забезпечення інтересів польської етнічної групи України були численні польські позаурядові організації, насамперед Товариство «Спільнота польська», Фонд «Допомога полякам на Сході» і Фонд «Семпер полонія». Аналіз діяльності державних і недержавних інститутів політичної системи Польщі вказує на доцільність активізації зусиль Сенату у галузі генерування і здійснення політики стосовно польської діаспори на Сході, активізацію ним наглядових функцій над діяльністю Міністерства закордонних справ Польщі, пошкваллення діалогу органів законодавчої і виконавчої влади Польщі з метою більш ефективної реалізації політики польської держави через польські позаурядові організації, що здійснюють безпосередню підтримку польської етнічної групи в Україні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Рудницький С. В. Суспільно-політичні інтереси поляків незалежної України [Текст] : [Монографія] / С. В. Рудницький. – Житомир : ФО-П Євенок О. О., 2014. – 622 с.

Рецензії: Бортніков В. І. Рецензія на монографію: Рудницький С. В. Суспільно-політичні інтереси поляків незалежної України : монографія / С. В. Рудницький. – Житомир : ФО-П Євенок О. О. – 622 с. / В. І. Бортніков // Політологічні читання імені професора Богдана Яроша : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. І. Бортнікова, Я. Б. Яроша. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – Вип. 3. – С. 21–24; Osadczy W. Сергій Рудницький, Суспільно-політичні інтереси поляків незалежної України, Євенок О. О., Житомир 2014, ss. 622 / W. Osadczy // Krakowskie Pismo Kresowe. – Kraków, 2014. – Roczник 6. – С. 177–179; Зеленько Г. І. Рецензія на монографію С. В. Рудницького «Суспільно-політичні інтереси поляків незалежної України». – Житомир : ФО-П Євенок О. О. – 622 с. [Текст] / Г. І. Зеленько // Політологічний вісник. Зб-к наук. праць. – К.: ВАДЕКС, 2014. – Випуск 74. – С. 497–501.

Статті у фахових виданнях

2. Рудницький С. В. Інтереси і групи інтересів: структурний і стадіальний аспекти [Текст] / С. В. Рудницький // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: Наук. журнал. – К. : Міленіум, 2010. – №1. – С. 168–172.

3. Рудницький С. В. Групові, загальні та індивідуальні суспільно-політичні інтереси як предмет дослідження [Текст] / С. В. Рудницький // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К. : Український центр політичного менеджменту, 2010. – Випуск 19. – С. 114–120.

4. Рудницький С. В. Громадські ради як інституціоналізація суспільно-політичних інтересів національних меншин в Україні [Текст] / С. В. Рудницький // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2010. – Випуск 47. – С. 657–663.

5. Рудницький С. В. Чинник українсько-польської співпраці у процесі реалізації інтересів польської національної меншини в сучасній Україні [Текст] / С. В. Рудницький // Політологічний вісник. Зб-к наук. праць. – К. : «ІНТАС», 2011. – Випуск 52. – С. 371–382.

6. Рудницький С. В. Категорія «механізм» та її гносеологічні можливості для опису явищ і процесів суспільно-політичного життя [Текст] / С. В. Рудницький // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і

політичні науки. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – Випуск 53. – С. 633–639.

7. Рудницький С. В. Інститути українсько-польської співпраці і реалізація інтересів польської національної меншини в сучасній Україні [Текст] / С. В. Рудницький // Нова парадигма [журнал наукових праць] / голов. ред. В. П. Бех. ; Нац. пед. ун-т. імені М. П. Драгоманова; творче об'єднання «Нова парадигма» – К. : Вид-во НПУ імені Н. П. Драгоманова, 2011. – Випуск 100. – С. 206–216.

8. Рудницький С. В. Категорія «механізм» та її застосування у політичній науці [Текст] / С. В. Рудницький // Політологічний вісник. Зб-к наук. праць. – К. : «ІНТАС», 2011. – Випуск 55. – С. 164–171.

9. Рудницький С. В. Категорія «механізм» у суспільних науках [Текст] / С. В. Рудницький // Журнал Університету «Україна» та Всеукраїнської асоціації політичних наук «Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації». – К., 2011. – № 4. – С. 111–119.

10. Рудницький С. В. Забезпечення суспільно-політичних інтересів польської національної меншини в сучасній Україні: політико-правові передумови [Текст] / С. В. Рудницький // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол. : А. П. Гетьман та ін. – Харків : Право, 2012. – Випуск 2 (12). – С. 174–184.

11. Рудницький С. В. Становлення категорії «інтерес» в історії суспільно-політичної думки: від Античності до початку ХХ століття [Текст] / С. В. Рудницький // Політологічний вісник. Зб-к наук. праць. – К. : «ІНТАС», 2012. – Випуск 60. – С. 214–223.

12. Рудницький С. В. Інтерпретації категорії «політичний інтерес» в українській політології [Текст] / С. В. Рудницький // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. – Випуск 56. – С. 607–612.

13. Рудницький С. В. Інтереси в категоріальному ряду «потреби» – «інтереси» – «цінності» – «ідеологія» [Текст] / С. В. Рудницький // Політичний менеджмент. Науковий журнал / Голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2012. – №3 (54). – С. 151–161.

14. Рудницький С. В. Інтереси у суспільному вимірі [Текст] / С. В. Рудницький // Політологічний вісник. Зб-к наук. праць. – К. : «ІНТАС», 2012. – Випуск 64. – С. 123–135.

15. Рудницький С. В. Категорія «інтерес» у соціально-гуманітарних науках ХХ – початку ХХІ століть [Текст] / С. В. Рудницький // Сучасна українська політика. – К. : Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2012. – Випуск 27. – С. 51–61.

16. Рудницький С. В. Характер категорії «інтерес» та проблеми її застосування для опису групових інтересів [Текст] / С. В. Рудницький //

Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. – Випуск 57. – С. 530–537.

17. Рудницький С. В. Сучасні інтерпретації категорії «інтерес» у суспільно-орієнтованих науках в Україні [Текст] / С. В. Рудницький // Журнал Університету «Україна» та Всеукраїнської асоціації політичних наук «Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації». – К., 2012. – № 2. – С. 49–55.

18. Рудницький С. В. Забезпечення групових інтересів у політичній площині [Текст] / С. В. Рудницький // Вісник Дніпропетровського університету. Науковий журнал. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. – Дніпропетровськ, 2012. – Випуск 22 (3). – Том. 20, № 9/2. – С. 265–272.

19. Рудницький С. В. Політичне і соціальне у потребах: проблеми взаємозалежності і співвідношення [Текст] / С. В. Рудницький // Політичний менеджмент. Науковий журнал / Голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2012. – №4–5 (55–56). – С. 154–164.

Статті у наукових виданнях іноземних держав

20. Rudnicki S. Polskie Towarzystwo Naukowe w Żytomierzu / S. Rudnicki // Heureka. Problemy społecznego ruchu naukowego. – Warszawa, 2004/2005. – S. 187–207.

21. Rudnicki S. Polskie organizacje społeczne Żytomierszczyzny. Zarys problematyki badawczej. Historia powstawania organizacji / S. Rudnicki // Diaspora. T.II. Polska tożsamość na emigracji. Pod redakcją Jacka Leońskiego i Leszka Wątróbskiego. – Szczecin, 2007. – S. 241–250.

22. Rudnicki S. Instytucjonalizacja ruchu polskiego na Ukrainie w latach 1988-1991 / S. Rudnicki // Sprawy Narodowościowe. – Poznań-Warszawa, 2013. – Nr. 42. – S. 181–190.

23. Rudnicki S. Warunki prawno-polityczne realizacji interesów mniejszości polskiej na współczesnej Ukrainie / S. Rudnicki // Studia Politologica Ucraino-Polona. – Житомир–Київ–Краків : ФО-П Євенок О. О., 2013. – Випуск 3. – С. 82–93.

24. Рудницький С. В. Интересы польского национального меньшинства Украины в политической сфере [Текст] / С. В. Рудницький // Science and Education a New Dimension: Humanities and Social Sciences. – Budapest, 2014. – Vol. 2 (3). Issue: 18. – P. 78–80.

Статті і тези наукових конференцій

25. Рудницький С. В. Джерельна база дослідження польських національно-культурних товариств як умова аналізу функціонування інститутів громадянського суспільства [Текст] / С. В. Рудницький // Політична наука в Україні: стан і перспективи: матеріали всеукраїнської наукової конференції

(Львів, 10-11 травня 2007 року) / Укл. Поліщук М., Скочиляс Л., Угрин Л. – Львів : ЦПД, 2008. – С. 95–101 (у співавторстві з С. Сухачовим).

26. Rudnicki S. Działalność naukowa i popularyzatorska polskich organizacji społecznych na Żytomierszczyźnie (Ukraina) w latach 1989–2007 / S. Rudnicki // II Kongres Polskich Towarzystw Naukowych na Obczyźnie. 4-7 września. – Kraków, 2010 – С. 241–259.

27. Рудницький С. В. Інституціалізація інтересів національних меншин як прояв міжетнічної толерантності [Текст] / С. В. Рудницький // Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності: II Міжнародна науково-теоретична конференція (17 грудня 2009 року) : Зб. матеріалів / За заг. ред. Сауха П. Ю. – Житомир : Видавничий центр ЖДУ імені Івана Франка, 2009. – С. 225–228.

28. Рудницький С. В. Громадські ради як інститути представництва і узгодження інтересів національних меншин в Україні [Текст] / С. В. Рудницький // Державне управління та місцеве самоврядування: тези X Міжнар. наук. конгресу, 26 березня 2010 р. – Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2010. – С. 116–118.

29. Рудницький С. В. Вплив чинника політичної культури на інституціалізацію польського суспільно-політичного руху в Україні у період 1988-1991 рр. [Текст] / С. В. Рудницький // Проблеми відродження духовності в умовах глобальної кризи: матеріали Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань в 2 ч. – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2010. – Ч. 1. – С. 211–215.

30. Рудницький С. В. Категорія «політичний механізм» у сфері опису феномену міжнаціональної толерантності в Україні [Текст] / С. В. Рудницький // Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності: III Міжнародна науково-теоретична конференція (19-20 травня 2011 року): зб. матеріалів / За заг. ред. Сауха П. Ю. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2011. – С. 161–163.

31. Рудницький С. В. Роль Польщі в інституціалізації суспільно-політичних інтересів польської національної меншини в умовах розвитку незалежної України [Текст] / С. В. Рудницький // Реформування соціально-економічної сфери України та напрямки його здійснення: Збірник наукових праць X Всеукраїнської науково-практичної конференції, Житомир, 12 квітня 2011 р. – Житомир : Вид-во Житомирський державний центр науки, інновацій та інформатизації, 2011. – С. 66–70.

32. Рудницький С. В. Створення політико-правових передумов забезпечення суспільно-політичних інтересів польської національної меншини в сучасній Україні [Текст] / С. В. Рудницький // «Політична наука в епоху суспільних перетворень»: Матеріали міжнародної науково-теоретичній конференції (XXV Харківські політологічні читання). – Харків : ХАП, НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого», НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, 2012. – С. 57–59.

33. Рудницький С. В. Процесуальний аспект політичних інтересів: основні положення [Текст] / С. В. Рудницький // Політологічні читання пам'яті професора Богдана Яроша : зб. наук. пр. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2012. – С. 84–86.

34. Рудницький С. В. Законні інтереси і їх співвідношення з політичними інтересами соціальних груп [Текст] / С. В. Рудницький // Тези міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої Дню науки. – Житомир : ЖДТУ, 2012. – Т. II. – С. 423–424.

35. Рудницький С. В. Проблема забезпечення інтересів у контексті їх процесуального характеру [Текст] / С. В. Рудницький // Друга всеукраїнська наукова конференція «Досягнення соціально-гуманітарних наук в сучасній Україні» (м. Дніпропетровськ, 28 квітня 2012 р.: у 3 частинах – Дніпропетровськ : ТОВ «Інновація», 2012. – Ч. 2. – С. 9–12.

36. Рудницький С. В. Політичні цінності у контексті опису політичних інтересів [Текст] / С. В. Рудницький // Придніпровські соціально-гуманітарні читання: Матеріали Кіровоградської сесії I Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кіровоград, 15 червня 2012 р.): у 2-х частинах. – Дніпропетровськ : ТОВ «Інновація», 2012. – Ч. 1. – С. 35–37.

37. Рудницький С. В. Суб'єкти репрезентації суспільних інтересів польської національної меншини сучасної України у політичній сфері [Текст] / С. В. Рудницький // Політологічні читання імені професора Богдана Яроша : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. І. Бортнікова, Я. Б. Яроша. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – Випуск 3. – С. 136–143.

Інші публікації

38. Інформаційно-аналітичне видання «Полонія Житомирщини» [Текст] / за ред. Рудницького С. В. – Житомир, 2007 – 220 с. (одноосібно написано С. 7–110, 133, 204–210, 213–215).

39. Рудницький С. В. Динаміка реєстрації польських національно-культурних товариств Житомирщини у 1989-2004 рр. [Текст] / С. В. Рудницький // «Україніка полоніка». – Том. 2. – Київ–Житомир, 2005. – С. 216–222.

40. Rudnicki S. Stosunki ukraińsko-polskie w strukturze interesów polskiej mniejszości narodowej we współczesnej Ukrainie / S. Rudnicki // Studia Politologica Ucraino-Polona. – Житомир–Київ–Краків : ФО-П Євенок О. О., 2011. – Випуск 1. – С. 116–128.

АНОТАЦІЇ

Рудницький С. В. Суспільні інтереси польської національної меншини у політико-культурному просторі незалежної України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.03 – політична культура та ідеологія. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2014.

У дисертації вперше в українській політичній науці проаналізовано суспільні інтереси польської національної меншини у політико-культурному просторі незалежної України. Описано зміни у розвитку польської громади України у процесі становлення незалежної української державності наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. Проаналізовано соціальні, культурні, освітні, наукові, інформаційно-комунікативні інтереси польської національної меншини й розглянуто особливості їхнього забезпечення. Показано місце і роль політичних інтересів польської етнічної групи серед інших суспільних інтересів, представлено артикуляцію і реалізацію останніх через державні і недержавні політичні інститути України та Польщі, а також вплив українсько-польських відносин на забезпечення інтересів польської національної меншини України.

Обґрунтовано думку про те, що адекватне забезпечення суспільних інтересів національних меншин безпосередньо пов'язано з розвитком політичної культури суспільства, удосконаленням інституціональної інфраструктури політичної системи, створенням толерантного мікроклімату в суспільно-політичних відносинах, демократизацією соціуму в умовах перехідного суспільно-політичного розвитку.

Ключові слова: політична культура, суспільні інтереси, політичні інтереси, соціокультурні інтереси, політико-культурний простір незалежної України, демократичне суспільство, польська національна меншина, українсько-польські відносини, реалізація суспільних інтересів.

Рудницький С. В. Общественные интересы польского национального меньшинства в политико-культурном пространстве независимой Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора политических наук по специальности 23.00.03 – политическая культура и идеология. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2014.

В диссертации впервые в украинской политической науке проанализированы общественные интересы польского национального меньшинства в политико-культурном пространстве независимой Украины. Описаны изменения в развитии польского сообщества Украины в процессе

становления независимого украинского государства. Проанализированы социальные, культурные, образовательные, научные, информационно-коммуникативные интересы польского национального меньшинства и рассмотрены особенности их обеспечения. Показаны место и роль политических интересов польской этнической группы среди других общественных интересов, представлена артикуляция и реализация последних через государственные и негосударственные политические институты Украины и Польши, а также влияние украинско-польских отношений на обеспечение интересов польского национального меньшинства Украины.

Обоснована мысль о том, что адекватное обеспечение общественных интересов национальных меньшинств непосредственно связано с развитием политической культуры общества, усовершенствованием институциональной инфраструктуры политической системы, созданием толерантного микроклимата в общественно-политических отношениях, демократизацией социума в условиях переходного общественно-политического развития.

Ключевые слова: политическая культура, общественные интересы, политические интересы, социокультурные интересы, политико-культурное пространство независимой Украины, демократическое общество, польское национальное меньшинство, украинско-польские отношения, реализация общественных интересов.

Rudnytskiy S. Public Interests of the Polish National Minority in the Political and Cultural Space of the Independent Ukraine. – Manuscript.

A dissertation for a Doctor's degree in Political Science, specialty area 23.00.03 – political culture and ideology. – Dragomanov National Pedagogical University. – Kyiv, 2014.

In the dissertation for the first time in the Ukrainian political science the public interests of the polish national minority in the political and cultural space of the independent Ukraine has been analyzed.

The social interests of the polish ethnic group in the process of incipience of the independent Ukraine, from 1989 to 2010/2011 in comparison with the situation of the polish ethnic group in USSR, has been presented. The changes in opportunity of the Ukrainian Polonia interests realization, which were caused by the internal situation in the country, the legislation formation, the deepening of the ukrainian-polish ties, has been indicated.

The position and role of the polish ethnic group political interests among the other public interests, significance of their realization for the public interests in general, has been analyzed. The subjects of the articulation and representation of the political interests has been indicated. The polish ethic group public interests realization through the governmental institutes of the political system of

Ukraine and Poland, their implementation through the non-governmental institutes of the political system has been described. The polish-ukrainian relations in the context of the polish community public political interests realization in Ukraine has been analyzed.

The analysis of the polish national minority social and cultural interests has been conducted. The content of the social interests, which consist in amplification and consolidation of the community, creation of the amicable environment for it, the interests caused by the cultural needs of the polish community has been described. The implementation of the cultural interests in the narrow meaning of this word, which consist in the restoration of the polish culture memorials, existence of the polish artistic groups etc, has been shown. The realization of the educational interests of the polish community, communicated with the polish language study, existence of the polish language teachers, has been presented. The scientific related to educational interests of the polish national minority has been reviewed.

The interests, caused by the information need of the polish ethnic group, and interests, which are realized by the polish state despite their weak articulation by the leaders of the polish community, has been analyzed. It has been defined, that the information needs of the Ukrainian Poles caused interests, connected with the existence of polish media, access of the polish community to the Ukrainian media, in media funding of the polish community, in access to media from Poland. The interests related to the vital needs of the polish ethnic group – interest in its physical existence, interests in sport and recreation spheres, the economic interest, providing of which were carried out by polish government, has been elucidated.

The subjects of the interests realization of Ukrainian Polonia in Ukraine and Poland, and subjects of the interests providing of the polish national minority in Ukraine, which belong to different institutes of the polish and Ukrainian political systems, has been reviewed. It has been denoted the role and place of the Verkhovna Rada of Ukraine, the attention is put on absence in the structure of authorities of Ukraine the separate body, which is responsible for realization of ethnonational policy. It has been analyzed the role and place of the President of Ukraine institute in the Ukrainian Polonia interest realization. Also it has been presented the subjects, which function within different institutes of the political system of Ukraine and Poland, but perform the same functions. To that we refer the institutes of the Roman Catholic Church, libraries with polish books, polish ensembles, the Polish Houses etc.

It has been analyzed the components of the democratic mechanism of the Ukrainian Poles interests providing, which include governmental and non-governmental institutes of the political system of Poland, which contain the legislative and executive bodies, the institute of President, the non-governmental

organizations in Poland, which realize support of the polish Diaspora, including such in Ukraine.

Keywords: political culture, public interests, political interests, social and cultural interests, the political and cultural space of the independent Ukraine, scientific interests, informative and communicative interests, democratic society, the polish national minority, the ukrainian-polish relations, public interests realization.